

industrialised and non-capitalist countries. The benefits which two countries linked in this way derive from their association cannot be precisely evaluated« (s. 218).

Bogen er udstyret med en overordentlig nyttig selektiv bibliografi over litteratur om den industrielle revolution i England og på kontinentet.

NIELS STEENSGAARD

JOHS. LUNDE: Handelshuset bak Garman & Worse. Jacob Kielland & Søn. Oslo, Universitetsforlaget, 1963. 228 s. + 30 s. noter og register. 4 plancher.

Forf., der er rektor ved butiksfagskolen i Bergen, har i nævnte bog skildret et Stavanger-hus' historie fra 1751 til 1863, en så lang levetid for et firma, at det i sig selv skulle være nok til at berettigge en skildring af det. Det rent merkantile er dog ikke forfatterens hovedsigte, men derimod den omstændighed, at huset er det, som forfatteren Alexander Kielland stammede fra, og som denne har skildret i romanen »Garman & Worse«, et af hans betydeligste værker. Johs. Lunde bebuder derfor, at han vil skildre firmaet »med særlig vekt på beskrivelse av adferd og adferdsnormer«, både »bedriften og familien«, »menneskene og miljøet«.

Takket være tidligere litterære behandlinger og eksistensen af et omfattende familiearkiv – dog med få bevarede regnskaber – har der været et stort materiale at øse af. Den personalhistoriske side, især skildringen af firmaets chefers karakter og handelsmoral, har tilsyneladende haft forf.s største interesse, og det er lykkedes ham at give en træffende karakteristik af indehaverne. Den første var Jacob Jansen Kielland, der 1751 tog borgerskab i Stavanger. Han havde nogen familiekapital i ryggen, og med flid og forsigtighed drev han firmaet op, så det ved hans død 1788 var det største i den lille by. Som det var almindeligt for tidens handelshuse, gav det sig af med alle former for handel uden at specialisere sig, lige fra almindelig krambodshandel over grossisthandel til rederivirksomhed med skibe på Vestindien og Middelhavet samt nogen bankiervirksomhed. Særligt imponerende blev firmaet dog ikke i hans tid.

Sønnen og efterfølgeren, Gabriel Schanche Kielland, var betydeligere end faderen, en dygtig købmand og samtidig noget af en grandseigneur, en stor selskabsmand med litterære interesser og visse – omend begrænsede – sympatier for den franske revolution, dertil noget af en filantrop; altså en stavangersk udgave af de store handelsfyrster i Christiania og København. – I de gode tider før 1807 drev han firmaet kraftigt op, udvidede rederivirksomheden og fik interesser i sav- og teglværker. Krigen 1807–14 og pengekrisen ramte ham naturligvis hårdt, men i modsætning til mange andre og større firmaer overlevede hans hus. – Den tredie ejer, Jacob Kielland, der havde ledelsen fra 1821, arbejdede det op igen, men ikke til samme dominerende stilling i Stavangers økonomiske liv som før. I sine senere år opgav han efterhånden varehandelen og anbragte i stedet husets formue i papirer og fast ejendom, bl. a. for mere end 100.000 rd. i København. Ved hans død opløstes firmaet.

Cheferne og familie- og bymilieuet omkring dem er skildret meget anskueligt, og heri ligger vel bogens største værdi. Handelsvirksomheden er derimod ikke så udførligt fremstillet, som anm. kunne have ønsket det, og som kilderne vel kunne have tilladt det, selv om regnskabsmaterialet ikke er stort. Forf. kunne gerne have ofret mere plads på denne side af sagen og sparet nogle af de mange og lange citater, som bogen er fyldt med. Dertil kommer, at forf.s forståelse af dobbeltmonarkiets økonomiske forhold ikke synes særligt dybtgående, og at han flere steder kritikløst gengiver familietraditioner uden at forsøge at verificere dem.

Som en illustration af, hvorledes de gode tider i det 18. århundrede nåede frem til det afsides liggende Stavanger, er bogen dog afgjort af værdi, og hertil kommer dens interesse for litteraturhistorikere på grund af husets tilknytning til Alexander Kielland.

AA. RASCH

L. JAY OLIVA: *Misalliance. A Study of French Policy in Russia during the Seven Years' War.* New York University Press, 1964. VIII + 200 s. 6 \$.

L. Jay Oliva, assistant professor i historie ved New York universitet, har allerede tidligere gjort sig bemærket ved en række artikler over udvalgte emner i europæisk, særlig russisk historie. De fransk-russiske relationer under Syvårskrigen, som han i dette værk tager op til behandling, har siden slutningen af det 19. århundrede ikke været i stand til at tiltrække sig historikernes opmærksomhed. Da Albert Vandal og Alfred Rambaud skrev deres berømte værker, gjorde de det under stærk påvirkning af det franske nederlag i den fransk-tyske krig 1870-71 og i følelsen af nødvendigheden af en fransk-russisk fællesfront over for det nye tyske kejserrige. De var her eksponenter for den officielle franske politik, der fandt sit udtryk i indgåelsen af den fransk-russiske alliance i årene 1890-94. Vandals og Rambauds politiske grundindstilling kom stærkt til at præge deres vurdering af den fransk-russiske *rapprochement* under Syvårskrigen. Hemmeligheden bag Frankrigs stærkt svækkede stilling i tiden før den store revolution så de i de franske regerings manglende vilje og evne til konsekvent at bryde overtværs med gamle politiske forestillinger og helhjertet slutte op bag den nye russiske stormagt. Ganske særlig angreb de Ludvig XV og hans hemmelige, udenrigspolitiske organisation, *le Secret du Roi*.

Det er i disse ældre franske forskeres påstand om, at Frankrig ved en direkte alliance med Rusland kunne have sikret freden i Europa og hindret sin egen magtpolitiske og diplomatiske deroute, at Oliva tager sit udgangspunkt. Oliva sætter sig som opgave »at analysere oprindelsen til, indholdet, karakteren og følgerne af den franske politik i Rusland fra 1755 til 1762« med det sigte at finde ud af, om der nogensinde i de fransk-russiske relationer i dette tidsrum var »any elements of mutuality, desirability, or durability«. Svaret på disse spørgsmål indeholdes allerede i hovedtitlen på hans værk: *Misalliance*.

Olivas hovedtese er den, at den tilnærmelse, der fandt sted mellem Frankrig og Rusland i årene 1756-61 var et hurtigt og nærmest tilfældigt biprodukt af